

הַלְבוֹת וְכִיָּה וּמִתְנָה פֶּרֶק ח

א. הַסּוּמָה אוֹ הַפֶּסֶח אוֹ הַגֶּדֶם, אוֹ הַחוּשֵׁשׁ בְּרָאשׁוֹ אוֹ בְּעֵינָיו אוֹ בְּרִגְלוֹ אוֹ בְּיָדוֹ, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הָרִי הוּא כְּבָרִיא לְכָל דָּבָר בְּמִמְכָּרוֹ וּמִמְקָחוֹ וּמִתְנוּתָיו. אָבֵל הַחוּלָה שֶׁתִּשָּׁשׁ כּוֹחַ כָּל גּוּפוֹ, וְכָשֶׁל מִחֲמַת הַחֲלִי עַד שְׁאִינִי יָכוֹל לְהֵלֵךְ עַל רִגְלָיו בְּשׁוּק, וְהָרִי הוּא נוֹפֵל עַל הַמָּטָה הוּא הַנִּקְרָא שָׁכִיב מֵרַע, וּמִשְׁפָּטֵי מִתְנוּתָיו אֵינָן כְּמִתְנַת הַבְּרִיא.

ב. כִּיצַד: שָׁכִיב מֵרַע שֶׁצּוּהָ לִתֵּן לְפָלוּנִי כֶּךָ וְכָךְ, וּלְתֵן לְפָלוּנִי כֶּךָ וְכָךְ, בֵּין בַּחֲל בֵּין בַּשְּׁבֶת, בֵּין כְּתֹב בֵּין לֹא כְּתֹב זָכוּ הַכָּל בְּשִׁימוֹת בְּכָל מָה שֶׁנִּתֵּן לָהֶם, וְאֵינִי צָרִיךְ קִנְיָן: שֶׁדְּבָרֵי שָׁכִיב מֵרַע, כְּכֹתוּבִין וְכִמְסוּרִין הֵן.

ג. וְדָבָר זֶה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְאַף עַל פִּי שְׁאִינָהּ קוֹנָה אֶלֶּא מִדְּבָרֵיהֶם, עָשׂוֹ אוֹתָהּ כְּשֶׁלִּתְוָרָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תִטְרַף דַּעְתּוֹ עָלָיו, כְּשִׁידַע שְׁאִין דְּבָרָיו קִיּוּמִים. לְפִיכָךְ אִם אָמַר קִנּוּ מִמֶּנִּי אֶפְלוּ בַּשְּׁבֶת קוֹנִין מִמֶּנּוּ, שֶׁזֶה הַקִּנְיָן אֵינִי צָרִיךְ. וְאֵין שָׁכִיב מֵרַע צָרִיךְ לוֹמַר אַתֶּם עָדִי; אֶלֶּא כָּל הַשּׁוּמַע דְּבָרָיו, הָרִי זֶה עַד: שְׁאִין אָדָם מִשְׁטָה בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ.

ד. שָׁכִיב מֵרַע שֶׁצּוּהָ לִתֵּן מִתְנָה לְעֹבֵר שֶׁבְּמַעֲצֵי אִשְׁתּוֹ זָכָה הָעֹבֵר, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁלֹּאֲדָם קְרוּבָה אֶצֶל בָּנוּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

ה. אָמַר אִם יִלְדָּה אִשְׁתִּי זָכָר, יִטַּל מִנֶּה, וְאִם נִקְבָּה, מֵאֲתִים יִלְדָּה זָכָר, נוֹטֵל מִנֶּה; יִלְדָּה נִקְבָּה, נוֹטֵל מֵאֲתִים; יִלְדָּה זָכָר וְנִקְבָּה, הַזָּכָר נוֹטֵל מִנֶּה וְהַנִּקְבָּה מֵאֲתִים; יִלְדָּה טַמְטוּם אוֹ אֲנֶדְרָגִינוֹס, נוֹטֵל כִּפְחוֹת שֶׁבְּשִׁנֵּיהֶם.

ו. שָׁכִיב מֵרַע שֶׁאָמְרוּ לוֹ נִכְסֵי לָמִי, וְאָמַר לָהֶם דּוּמָה שִׁישׁ לוֹ בֶּן אוֹ שְׁאִשְׁתּוֹ מַעֲבֶרֶת, עָכְשׁוּ שְׁאִין לוֹ בֶּן אוֹ שְׁאִין אִשְׁתּוֹ מַעֲבֶרֶת, נִכְסֵי לְפָלוּנִי, וְנוֹדַע שִׁישׁ לוֹ בֶּן, אוֹ שֶׁהִיתָה אִשְׁתּוֹ מַעֲבֶרֶת אֵף עַל פִּי שֶׁהִפִּילָהּ אוֹ מֵת הֵבֵן אַחֵר כֶּךָ, אֵין מִתְנָתוֹ מִתְנָה.

ז. מִתְנַת שָׁכִיב מֵרַע אֵינָהּ קוֹנָה, אֶלֶּא לְאַחֵר מִיתָה, וְאֵין אַחֵר מִהֵן זֹכָה בְּדָבָר שֶׁצּוּהָ לוֹ בֵּין מִקְרָקַעִין בֵּין מִטְּלָטְלִין, אֶלֶּא לְאַחֵר מִיתָה. לְפִיכָךְ מוֹצִיאִין לְכַתְּבַת הָאִשָּׁה, וּלְמִזוֹן הָאֶלְמָנָה וְהַבְּנוֹת מִיד אֵלוֹ שֶׁצּוּהָ לָהֶן, שֶׁהָרִי בְּמִיתָתוֹ נִתְחַיְּבוּ הַנִּכְסִים בְּכַתְּבָהּ וּבְמִזוֹנוֹת, וְאֵלוֹ שֶׁנִּתֵּן לָהֶם לֹא יִקְנוּ אֶלֶּא לְאַחֵר מִיתָה.

ח. מִתְנַת שָׁכִיב מֵרַע שֶׁכְּתוּב בָּהּ קִנְיָן, בֵּין הִיתָה בְּמִקְצַת נִכְסֵי בֵּין הִיתָה בְּכָל נִכְסֵי חוּשְׁשֵׁין לָהּ שְׁמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתָּ אֶלֶּא בְּשֹׁטֶר; וְהוֹאִיל וּמִתְנָה זֹאת לֹא תִקְנָה אֶלֶּא לְאַחֵר מִיתָה אֵין שֹׁטֶר לְאַחֵר מִיתָה, וְהָרִי הַמִּתְנָה בְּטָלָה. וְאִם קִנּוּ מִמֶּנּוּ כְּדִי לִיפּוֹת כּוֹחַ הַמִּקְבֵּל, כְּגוֹן שֶׁכְּתוּב בָּהּ וְקִנְיָנוּ מִמֶּנּוּ מוֹסֵף עַל מִתְנָה זֹאת הָרִי הִיא קִיּוּמָה.

ט. שָׁכִיב מֵרַע שֶׁאָמַר כְּתֹבוּ וְתִנּוּ מִנֶּה לְפָלוּנִי, וּמֵת קֶדֶם שֶׁיִּכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ לוֹ אֵין כּוֹתְבִין וְאֵין נוֹתְנִין: שְׁמָא לֹא גָמַר לְהַקְנוֹתָּ אֶלֶּא בְּשֹׁטֶר, וְאֵין שֹׁטֶר לְאַחֵר מִיתָה. וְאִם אָמַר כְּתֹבוּ, כְּדִי לִיפּוֹת כּוֹחַ הַמִּקְבֵּל, כְּגוֹן שֶׁאָמַר תִּנּוּ מִנֶּה לְפָלוּנִי וְאַף כְּתֹבוּ וְחַתְמוּ וְתִנּוּ לוֹ הָרִי אֵלוֹ כּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין לְאַחֵר מִיתָה.

י. שָׁכִיב מֵרַע שֶׁכְּתֹב כָּל נִכְסֵי מִתְנָה סֵתֶם, וְלֹא שִׁיר כָּלוּם אִם עָמַד חוּזֵר, וְאֶפְלוּ קִנּוּ מִיָּדוֹ כְּדִי לִיפּוֹת אֶת כּוֹחוֹ, בֵּין שֶׁהִקְנָה

כָּל נִכְסָיו לְאַחַד, בֵּין שְׁכֶתֶבְכֶם לְשָׁנִים: שְׁאַמְדֵן דַּעַת הוּא שְׁלֹא נָתַן זֶה הַכֹּל, אֲלֵא וְנִתְּכֹן שְׁלֹא יִקְנוּ כָּלֹם אֲלֵא לְאַחַר מוֹתוֹ.

יא. שִׁיר כָּלֹם לַעֲצָמוֹ, בֵּין קָרָקַע בֵּין מִטְלָטְלִין הָרִי זֶה מִתְּנָה בְּמִקְצָת, וְסִתְמָה כְּמִתְנַת בְּרִיא שְׁקוֹנָה מִזְמָן הַפְּתִיבָה; לְפִיכָף אֵינּוּ חוֹזֵר: וְהוּא, שְׁקִנּוּ מִיָּדוֹ שְׁמִתְנַת שְׁכִיב מָרַע בְּמִקְצָת צְרִיכָה קִנְיָן, בֵּין עָמַד בֵּין לֹא עָמַד.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּשִׁנְתָן סֵתָם: שֶׁהָרִי אָנוּ אוֹמְדִין דַּעַתוֹ וְאוֹמְרִין הוּאִיל וְשִׁיר, לֹא נִתְּכֹן אֲלֵא לְהַקְנוֹת לוֹ מַחֲיִים בְּמִתְנַת בְּרִיא. אָבֵל אִם נָתַן לוֹ הַמִּקְצָת בְּפָרוֹשׁ בְּמִתְנַת שְׁכִיב מָרַע שְׁאֵינוּ קוֹנֶה אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה, אֵינּוּ צְרִיךְ קִנְיָן, וְאִם עָמַד, חוֹזֵר; וְאִם לֹא עָמַד, קִנָּה זֶה הַמִּקְצָת. וְאִם הָיָה בָּהּ קִנְיָן, לֹא קִנָּה אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה מִיָּפָה כּוֹחוֹ כְּמוֹ שֶׁבֹאֲרָנוּ.

יג. אֵל תִּטְעֶה בְּשְׁכִיב מָרַע שְׁכֶתֶב כָּל נִכְסָיו, וּפְרַשׁ שִׁנְתָן הַכֹּל מֵעַכְשָׁיו וְהַקְנָה מַחֲיִים, שְׁאֵין זֶה מִתְנַת שְׁכִיב מָרַע, אֲלֵא כְּשֹׂאֵר כָּל מִתְנֹת הַבְּרִיאִים: שְׁאִם הִגִּיעַ הַשְּׁטֵר לִיד הַמִּקְבֵּל, אוֹ שְׁקִנּוּ מִיד הַנוֹתֵן קִנָּה הַכֹּל, וְאֵינוּ יָכוֹל לְחֹזֵר בּוֹ.

יד. הַנוֹתֵן מִתְנָה כְּשֶׁהוּא שְׁכִיב מָרַע, וְכָתוּב בָּהּ בַּחֲיִים וּבַמּוֹת, אוֹ מַחֲיִים וּבַמּוֹת, בֵּין בְּכֹל בֵּין בְּמִקְצָת הוּאִיל וְיֵשׁ בָּהּ וּבַמּוֹת, הָרִי זֶה מִתְנַת שְׁכִיב מָרַע: שֶׁזֶה שְׁכֶתֶב בָּהּ וּבַמּוֹת, שְׁלֹא יִקְנָה אֲלֵא לְאַחַר מִיתָה; וְזֶה שְׁכֶתֶב בָּהּ בַּחֲיִים, סִימָן לְיֹשֵׁב דַּעַתוֹ שִׁיחִיָּה מַחֲלִי זֶה.

טו. שְׁכִיב מָרַע שִׁנְתָן הַנִּכְסִים, שֶׁהִדְבֵּר גָּלוּי שֶׁהֵן כָּל נִכְסִים שִׁישׁ לוֹ הָרִי זֶה כְּמִתְנָה בְּמִקְצָת; וְאִם קִנּוּ מִיָּדוֹ וְעָמַד, אֵינּוּ חוֹזֵר. חוֹשְׁשִׁין אָנוּ, שְׁמָא נִשְׁאַרוּ לוֹ נִכְסִים אַחֲרֵים בְּמַדִּינַת הַיָּם, עַד שִׁיאֲמַר כָּל נִכְסֵי שֶׁהֵן אֵלָיו, אוֹ שִׁיחִיָּה מַחֲזֵק שְׁאֵין לוֹ נִכְסִים אֲלֵא אֵלָיו; וְאַחַר כֵּךְ תִּהְיֶה מִתְנָה בְּכֹל.

טז. שְׁכִיב מָרַע שְׁכֶתֶב כָּל נִכְסָיו לְאַחֲרֵים, רוֹאִין: אִם כְּמַחֲלָק כְּתָבָם אִם מֵת, קִנּוּ כָּלָן; עָמַד, חוֹזֵר בְּכָלָן. וְאִם כְּנִמְלֵךְ אַחַר שְׁשִׁיר חוֹזֵר וְכָתֵב, וְחוֹזֵר וְכָתֵב, וְחוֹזֵר וְכָתֵב, וְקִנּוּ מִיָּדוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאַחַד מֵת, קִנּוּ כָּלָן; עָמַד, אֵינּוּ חוֹזֵר אֲלֵא בְּאַחֲרוֹן, שֶׁהָרִי נָתַן לוֹ כָּל נִכְסָיו הַנִּשְׁאַרִים.

יז. הַכּוֹתֵב כָּל נִכְסָיו לַעֲבָדוֹ, וְעָמַד חוֹזֵר בְּנִכְסִים, וְאֵינוּ חוֹזֵר בְּעָבֵד: שֶׁהָרִי יֵצֵא עָלָיו שֵׁם בֶּן חוֹרִין.

יח. שְׁכִיב מָרַע שְׁצוּהָ מַחֲמַת מִיתָה, כְּגוֹן שֶׁהִיתָה דַּעַתוֹ נוֹטָה שֶׁהוּא מֵת וְדָאִי, וְנִכְרַ דְּבַר זֶה מְכַלֵּל דְּבָרָיו אֶף עַל פִּי שְׁקִנּוּ מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת אִם עָמַד, חוֹזֵר.

יט. הַמְּפָרֵשׁ לַיָּם, וְהַיּוֹצֵא בַּשִּׁירָה, וְהַיּוֹצֵא בְּקֶלֶר, וְהַמְּסַכֵּן וְהוּא שְׁקִפֵּץ עָלָיו הַחֲלִי וְהַכְּבִיד עָלָיו חֲלָיו כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעֶתָן כְּמִצְוֶה מַחֲמַת מִיתָה הוּא, וְהָרִי דְּבָרָיו כְּכַתוּבִין וְכַמְסוּרִין, וּמִקְיָמִין אוֹתָן, אִם מֵת; וְאִם נִצּוֹל וְעָמַד אֶפְלוּ קִנּוּ מִיָּדוֹ בְּמִקְצָת, חוֹזֵר כְּדִין כָּל מִצְוֶה מַחֲמַת מִיתָה.

כ. שְׁכִיב מָרַע שִׁנְתָן מַחֲלִי לְחֲלִי אִם לֹא עָמַד וְלֹא הִלֵּךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ בַּשּׁוּק, מִתְנַתוֹ מִתְנָה. עָמַד בֵּין הַחֲלִי שְׁצוּהָ בּוֹ וּבֵין הַחֲלִי שְׁמַת מִמֶּנּוּ, וְהִלֵּךְ עַל מִשְׁעָנָתוֹ אוֹמְדִין אוֹתוֹ עַל פִּי רּוֹפְאִים: אִם מַחֲמַת חֲלִי הָרֵאשׁוֹן מֵת, מִתְנַתוֹ קִיָּמַת; וְאִם לְאוֹ,

אין מתנתו קימת. ואם הלך בשוק בלא משענת אינו צריך אמר,
אלא בטלו מתנותיו הראשונות.

כא. מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוך חלי זה שצוה בו
מת, ואין העדים מצויין לשאל להם אף על פי שהרי זה המצוה
מת, הרי המתנה בטלה: שאין מיתתו ראיה, שמא עמד מחלי
שנתן בו המתנה ואחר כך חלה חלי אחר ומת; לפיכך הנכסים
בחקת היורשין, עד שיביא ראיה שמתוך החלי שנתן בו מתנה
זו מת.